

Oponentský posudek disertační práce práce Mgr. Lucie Pargačové .
„Tropus, symbol, figura“ (Příspěvek k filosofii jazyka Solomona
Maimona. Úvahy o jazyku mezi Kantem a obdobím romantismu)
předložené na Univerzitě Karlově v Praze na Filozofické fakultě -
katedra estetiky

Disertační práce Mgr. Lucie Pargačové představuje zdařilý pokus o filosoficko- historickou interpretaci filosofie jazyka Solomona Maimona, významného představitele německé osvícenské filosofie na konci 18. století. Autorka zvolila obtížné, myšlenkově a interpretačně velmi náročné téma, které předpokládá odborné znalosti nejen příslušných filosofických a estetických teorií 18. století, ale současně také znalosti speciální, mnohdy značně rozsáhlé a nepřehledné sekundární literatury. Cílem práce je rozbor teorie jazyka kritického pokračovatele transcendentální filosofie I. Kanta S. Maimona, myslitele, který je podle řady předních badatelů a znalců (M. Franka. E. Cassirera, aj.), jedním z nejvýznamnějších představitelů pokantovské transcendentální filosofie, epistemologie a estetiky.

Práce je koncipována jako analytický rozbor jednotlivých etap vývoje Maimonova filosofického myšlení a systematickým způsobem rozebírá základní tématické okruhy dané problematiky. Zkoumá jednotlivé aspekty koncepce jazyka Solomona Maimona v širokém kontextu osvícenské filosofie 18. století, ale také moderních teorií jazyka, epistemologie a estetiky. Autorka ve svých interpretacích zvolila, jak uvádí (s. 21), metodu „close reading“, tj. detailních, systematicky prováděných rozborů vybraných problémů s poukazem na jejich příslušné významové souvislosti a relevantní historické kontexty.

Předložená disertační práce má vysokou odbornou úroveň a zvolené téma je kvalitně zpracováno. Rozbory a interpretace složitých a vnitřně členitých problémů jsou zdařilé a přesvědčivé a představují přínos k soudobé odborné literatuře. Autorka v nich prokázala nejen hlubokou znalost speciálních problémů estetiky a dalších příbuzných oborů – dějin filosofie, jazykovědy, estetiky, epistemologie, aj., ale také rozsáhlé sekundární odborné literatury. Rozsah i hloubka práce svědčí o dlouhodobém a systematickém zájmu o dané téma. Autorka postupuje ve svých interpretacích samostatně a jasným způsobem formuluje vlastní stanoviska a dílčí závěry.

K nepopiratelným kvalitám disertační práce patří také skutečnost, že jsou v ní definována metodologická východiska interpretačních postupů. Zkoumané teorie jsou kriticky konfrontovány s jinými koncepcemi a vymezeny ústřední pojmy práce (např. pojem tropu, symbolu, figury, jazyka, aj.) Autorka se ve svých rozborech inspirovala pracemi především anglosaských autorů a samostatně navázala na dosavadní výzkumy daného tématu v rámci české i světové odborné literatury. Nesporným kladem práce je také skutečnost, že rozborů nezůstávají u pouhého popisu a proklamace obecných tezí a tvrzení, nýbrž pracují s bohatým empirickým materiálem, kterým autorka své teze dokládá a ilustruje. Vychází přitom z jedné z ústředních myšlenek své práce, podle níž platí, že problematiku filosofie jazyka Solomona Maimona nelze zkoumat odděleně od širšího kontextu tehdejší německé, ale také britské a francouzské estetiky a filosofie 18. století.

Disertační práce Mgr. Lucie Pargačové se opírá o solidní znalosti primární a sekundární literatury, má promyšlený charakter a využívá nejnovější odbornou literaturu a její poznatky. Ve svých interpretacích autorka prokázala nejen zevrubnou znalost dané tematiky, ale také schopnost samostatným a přínosným způsobem interpretovat složité problémy Maimonovy filosofie jazyka i autorů, kteří jej inspirovali a ovlivnili, a s nimiž se kriticky vyrovnával a polemizoval (Kant, Jakobi, Mendelssohn aj.). Podařilo se jí objasnit základní významové souvislosti a kontexty těchto diskusí. Práce je napsána s velkým přehledem a je na ní patrné systematické odborné vedení školitele práce prof. T. Hlobila.

Ve svém souhrnu představuje disertační práce přínos k stávající odborné literatuře. Je zasvěceným úvodem do základních problémů německé, britské a francouzské estetiky 18. století a problémů filosofie jazyka tohoto období. Konkrétní interpretace jednotlivých problémů mají vyvážený charakter a bylo v nich dosaženo adekvátního proporcionálního vztahu mezi deskriptivní rovinou výkladu a rovinou interpretační. Splnit tento požadavek a cíl nebylo snadné, neboť zvolené téma je značně rozsáhlé a složité a zahrnuje neobyčejně široké spektrum zkoumaných problémů. Je cenné, že autorka nezůstává ve svých rozborech u pouhé sumarizace daných problémů a deskriptivních konstatování, ale předkládá vlastní stanoviska a kritická hodnocení. I tato skutečnost přispívá k celkové úrovni a kvalitě předložené disertační práce. Jednotlivé interpretace se opírají o detailní znalost vybraných textů a podávají přehledný a ucelený obraz o složité, fragmentárně traktované problematice filosofie jazyka Solomona Maimona. Svědčí o autorčině erudici a obeznámenosti se všemi nejvýznamnějšími soudobými teoriemi týkajícími se daného

tématu. Za zvláště přínosné pokládám 3. a 4. kapitulu o problematice symbolického poznání a pojetí jazyka a figury.

Na práci je patrné, a tato skutečnost rovněž přispívá k jejím odborným kvalitám, že autorka navazuje na dosavadní studie české i světové odborné literatury a vychází z jejich závěrů. Kvalitním zpracováním zvoleného tématu, které v naší odborné literatuře dosud nebylo tímto systematickým způsobem zpracováno, představuje tato práce zdařilý pokus probádat problematiku pozdního osvícenství na půdě kantovské filosofie. Hlavní přínos práce lze tak spatřovat především v systematickém a interdisciplinárním zpracování dané problematiky z hlediska různých oborů – estetiky, filosofie, historie, epistemologie, psychologie aj. Na práci je také cenné, že je v ní adekvátním způsobem kombinováno historické členění problematiky s členěním systematickým.

Přes své nesporné odborné kvality a vysokou úroveň má předložená disertační práce ovšem na druhé straně některé drobné formální a obsahové nedostatky. I když nepochybně představuje fundovaný rozbor dané problematiky, přesto platí, že je tematicky i obsahově až příliš rozsáhlá. Jestliže ambiciózním cílem práce bylo kriticky obsáhnout, vysvětlit a posoudit všechny relevantní motivy, aspekty a významové souvislosti filosofie jazyka Solomona Maimona v období mezi Kantem a romantismem v rámci evropské filosofie 18. století, tak nelze nepřipomenout, že řada dalších, neméně významných souvislosti nebyla blíže zkoumána a tematizována, např. Fichtovo specifické rozvíjení Kantova transcendentalismu. V této souvislosti lze proto formulovat některé doplňující připomínky, resp. eventuální konstruktivní náměty k dalšímu zkoumání.

Bylo by vhodné v úvodu, resp., závěru práce ještě více zdůraznit, že Maimonova filosofie jazyka není účelovým a systematickým pojednáním o dané problematice, nýbrž má fragmentální charakter a týká se pouze některých částí Kantovy transcendentální filosofie. Autorka sice správně poukazuje na skutečnost, že Kant se filosofií jazyka nikdy explicitě nezabýval, a dokonce toto téma ani nepokládal za filosoficky významné a relevantní. Z hlediska jeho transcendentální filosofie zůstává okrajové a je otázkou, zda Maimon adresoval své kritické připomínky na správná místa Kantovy filosofie. V této souvislosti lze doporučit stále zajímavou a přínosnou práci K. Rosenkranze *Geschichte der Kant'schen Philosophie* (reprint 1987). Na některých místech lze také doporučit opatrnější formulace některých problémů a témat (např. S. 87). Teze o paralelním významu Kantovy *Kritiky soudnosti* a Maimonidova *Dodatku k symbolickému poznání* jako řešení problémů *Kritiky čistého rozumu* je

sporná. Dalším problémem je také jistá nevyváženost a disproporce v citování vybraných textů v originálním jazyce (němčině, angličtině, latině aj.) a příslušných českých překladů; není jasné, podle jakého klíče, resp. schématu, autorka postupovala a na základě jakých kritérií preferovala originální text před českým překladem. Také v kapitolách pojednávajících o problematice vztahu mezi alegorií a symbolem, jinak výstižných a velmi dobře zpracovaných, nejsou zmíněny stále cenné Gadamerovy filosofické rozborů těchto pojmů jejich hermeneutický výklad (s. 91. pozn. 166). Ne zcela jasné jsou také výklady Lockovy filosofie – běží o problematiku empirického poznání nikoli o pouhou senzuační receptivitu (s. 137). V dané souvislosti je nutné zdůraznit, že J. Locke byl karteziánský filosof a nikoli pouhý psycholog (s. 135). Problematické jsou také interpretace vztahu mezi *Erkennen* a *Denken* (s. 85, pozn. 157). *Erkennen* není „aposteriorní mentální aktivitou“, nýbrž zdrojem Kantovy teorie syntetického apriori založeného na apriorních názorech (času a prostoru), *Erkennen* je tedy apriorním spojováním pojmů a názorů (kategorií a času a prostoru) v apriorní „poznatek“ (resp. „jev“) a tedy syntetickým aktem transcendentálního subjektu, a nikoli „mentální“, tj. psychologickou aktivitou. V této souvislosti by bylo vhodné více upozornit na význam stěžejního problému Kantovy transcendentální filosofie - koncepci syntetického apriori jako jádra teorie syntetických soudů apriori a syntetické priority, a blíže objasnit, proč vlastně S. Maimon opustil Kantovo „paradigma syntetického transcendentálního subjektu“ a přešel k „paradigmatu jazyka“.

I přes uvedené drobné kritické připomínky a eventuální konstruktivní náměty a návrhy lze ovšem závěrem konstatovat, že předložená disertační práce Mgr. Lucie Pargačové splnila stanovený cíl. Podala erudovaný výklad zvoleného tématu a je zdařilým a promyšleným výkladem všech základních problémů filosofie jazyka Solomona Maimona v kontextu filosofie a estetiky 18. století. Svými odbornými kvalitami danými vysokou úrovní zpracování zvoleného tématu a výběrem a zpracováním rozsáhlé primární a sekundární literatury splňuje požadavky kladené na odbornou úroveň disertační práce a proto ji lze **doporučit** k obhajobě.

V Praze dne 21. března 2011

PhDr. Vlastimil Z á t k a, CSc.
Filosofický ústav České akademie věd,
110 00 Praha 1
Jilská 1

